

Rozhovor

Tazatelka: Jak už znáš, studuji na Masarykové univerzitě sociologie. Dělán výzkum studentské migrace v České republice, a mně zajímá to, jak studenti se socializují do nové společnosti, s kým navazují kontakty, jaké problémy mají při navazování kontaktů. Tvoje odpovědi budou zcela anonymní. Pokud budeš chtít, můžeš rozhovor kdykoliv přerušit. Jestli budeš mít jakékoliv otázky, můžeš kdykoliv ptát. Jestli je všechno jasné, rada bych začala. Půjdeme od začátku, od příjezdu do České republiky. Kde jsi studovala? S kým se seznámila a skamarádila se?

Respondentka: Studovala jsem na jazykových kurzech v Praze, a to bylo v roce 2013. Přijela jsem po lyceu. Měla jsem zpoždění, protože jsem pozdě dostala vízum. Kurzy se začínali v prvních číslech září, ale přijela jsem na konci září. Ti, kteří měli zpoždění jako já, byli spojený do jedné skupiny. Bylo nás několik lidí. Asi deset či dvanáct lidí. Většina těch, kdo přijel pozdě, byli starší, než já, měli odborné vzdělání nebo ukončili bakalářský studium. Komunikovala jsem v podstatě s nimi a se sousedy na koleji. Někteří z nich už na kurzech byli, ale většinou jsem se bavila s těmi, kde přijel se mnou. Ti, kdo byl na kurzech od začátku, měli svoje party, svoje zájmy, lepší mluvili česky, na rozdíl od nás, a proto oni jinak se k nám vztahovali. Potom jsem komunikovala s těmi, kdo přijížděl v lednu na semestrový kurz. Na konci kurzu jsem se dozvěděla, že se mnou studovali lidé z Uzbekistánu, jako já. Možná jsme se snažili komunikovat s lidmi mimo naší země. Bavila jsem se s několika studenty z Kazachstánu, protože jsme byli spolužáky, a se studenty z Ruska. Na začátku lidé si mysli (a mi to potom říkali), že nemluví rusky, protože nevypadám jako občan Ruska. Všichni se divili, že jsem z Uzbekistánu a umím rusky.

Ještě jsme s kamarádkami šli na kurzy TSP. Tyto kurzy navštívili Češi, kdo se snažil dostat na vysokou školu. Ptali se nás, odkud pocházíme, jak tady bydlíme, kde chceme studovat. Některých z nich do dneška mám na facebooku. Další semestr jsem navštívila kurzy SCIO. Čeští spolužáci taky se ptali, jestli všemu rozumíme a nakolik je pro nás těžko studovat. Na začátku bylo těžko mluvit, snažila jsem něco odpovídat, ale navzdýcky to bylo

dobře. Vyučující na jazykových kurzech mluvili velmi pomalu, ale na kurzech SCIO velmi rychle a pořád ptali, jestli rozumíme.

Tazatelka: Na kurzech TSP/SCIO jsi se spolužáky nějak trávila čas mimo kurzy?

Respondentka: Ne. Jen v rámci kurzů. Mám jich pořád na facebooku, ale moc se nebavíme. Odstěhovala jsem, ale oni zůstali v Praze. Někdy mě blahopřejí ke svátkům, a je to všechno.

Tazatelka: Zúčastnila jsi ještě nějaké schůzky nebo party?

Respondentka: Ano. Některé moje kamarády z kurzů bydleli sami v bytě a zvali mě na party (třeba na oslavu narozenin). Tam jsem potkávala i Čechy, a bavili jsme o životě v Česku, o zemi ze které pocházím a tak dále. Někteří z nich opravdu měli zájem, někdo ptal, protože se snažili se chovat zdvořile. Tito lidé byli zvyklí na cizince, snažili se mluvit tak, abychom jim rozuměli.

Tazatelka: Měla jsi nějaké problémy během komunikace?

Respondentka: Jazyková bariéra. Na začátku jsem nerozuměla tomu, co mi říkají. Bylo těžko mluvit s vrstevníky, protože používají slang. Nejjednodušší konverzace byla se seniory. Jednou jsme s kamarádkou jeli v tramvaji a s námi začala povídat stará paní. Paní uslyšela, že mezi sebou mluvíme rusky a říkala, že studovala ruštinu ve škole. Starším lidem rozumím lépe, než mladým, protože mládež hodně mění slovy a používá slangové slovíčka. Já tomu vůbec nerozumím.

Ještě jsem komunikovala s vyučujícími češtiny, chodila jsem s nimi na pivo. Občas s nimi přicházeli jejich čeští přátelé, kteří rádi baví se studenty. Byli to vyučující z Karlovy univerzity, stážisté z pedagogické fakulty, kteří učí studenty-cizinci. Potom často jsem se bavila s ředitelkou jazykových kurzů. Paní ředitelka přednášela kurz dějin, a proto studenty znala. Ona mohla zastavit někoho na schodech a zeptat na něco, a rozhovor mohl trvat do 30 minut. A to byla taky jazyková praxe. Paní ředitelka se ptala, jak se mám, nebo jak se mi daří na kurzech, nebo mohla říct, že mám více času věnovat dějinám. (usmívá se)

Často jsem se seznamovala s občany během přijímacích zkoušek. Všichni mají malé plastové karty (občanské průkazy), ale já mám zelený cestovní pas. Češi se na mě divně koukali. Pan, který přijímací řízení prováděl, dlouho hledal číslo, které by mohl zapsat jako

rodné číslo. Byla ta situace natolik neobvyklá, že asi každý uchazeč to sledoval. Po zkoušce se mě tento pan ptal, jestli se mi podařilo zkoušku napsat a jaké jsem s tím měla problémy.

V Praze jsem měla málo kontaktů s rodilými mluvčími, a to kvůli tomu, že jsem špatně mluvila a bydlela jsem na koleji s ostatními cizinci.

Velký problém jsem měla, když jsem hledala překladatele z uzbeckého jazyka. Nemohla jsem ho dlouho najít. Napsala jsem spoustu emailů s obrovským množstvím chyb, ptala jsem se, jestli mají uzbecký jazyk anebo jestli mohou někoho poradit. Konečně jediná agentura mi dala kontakty pana překladatele, který je z Uzbekistánu a učí na nějaké vysoké škole. Pan překladatel mi kvalitně přeložil dokumenty.

Tazatelka: Jestli můžu poprosit se vrátit k sousedům na koleji. S kým jsi se skamarádila? Odkud pocházeli?

Respondentka: Pořad jsem komunikovala asi s patnácti lidmi. Šest z nich považuji za kamarádky. Jedna slečna byla z Ukrajiny, dvě z Kazachstánu a tři z Ruska. S některými se občas bavili, o některých jsem jen málo věděla. Tím, že jsme se všichni učili vedle sebe a měli kurzy navíc (dějiny, matematika atd.), aspoň jednou jsem s každým studentem potkala. Na kurzech většina studentů byla z Ruska, Ukrajiny a Kazachstánu. Z Uzbekistánu byla já a ještě tři chlapa. S jedním z nich jsem se často bavila. Jednoho jsem znala, protože v Taškentu jsme bydleli v jedné městské části a máme s ním společné přátele.

Komentář

V rámci své seminární práce zkoumám cizince studující na vysokých školách v českém jazyce. Díky tomu, že patřím do skupiny, kterou zkoumám, neměla jsem problém získat respondenta a domluvit rozhovor. Napsala jsem email své známé, vysvětlila jsem, co zkoumám a cíle svého výzkumu. Respondentka mi souhlasila pomoci a sdílet svůj příběh. Rozhovor probíhal doma u respondentky, což tvořilo domácí a přátelskou atmosféru, a trval kolem 70 minut, během kterých respondentka povídala o třech letech svého života v České republice, o tom, jak se seznamovala s lidmi a popisovala běžné konverzace se svými známými Čechy a s neznámými lidmi, kterých potkávala na ulicích, nebo v jiných situacích. Díky tomu, že jsme vrstevnice, neměli jsme vykat, což dělalo náš rozhovor neformální, a,

doufám, nebyl pro mou respondentku nudný a trapný. Přepsaná část rozhovoru je překlad z ruštiny, ve kterém jsem se snažila maximálně zachránit smysl toho, o čem mi povídala respondentka. Mluvili jsme v ruštině, protože tento jazyk je mateřštinou pro obě z nás, můžeme jasněji vyjadřovat svoje myšlenky a emoce.

Respondentka je moje známá, před rozhovorem jsem něco málo o jejím příběhu věděla. Například, věděla jsem, že pochází z Uzbekistánu, že studovala češtinu v Praze a studuje na Masarykově univerzitě. Tato informace mi pomohla se připravit na rozhovor a neutráct čas na faktografické podrobnosti. Četla jsem někde o tom, že je lepší dělat rozhovor s neznámými lidmi, ale v mém případě to pro mě možná bylo výhodou. S hloubkovými rozhovory mám málo zkušeností, a rozhovor se známým člověkem mě zbavil zbytečné nervozity. Rozhodla jsem, že budu se snažit klást otázky tak, aby výklad zachraňoval chronologickou posloupnost, abych mohla potom sledovat nejen to, co tvoří sociální kapitál respondenta dnes, ale i jeho vývoj v čase.

Co se terénních poznámek týče, stihla jsem napsat velmi málo. Většina mých poznámek se týkala nových doplňujících otázek. Kromě toho snažila jsem se poznamenávat aspoň klíčovými slovy to, o čem už jsme se bavili pro lepší orientaci v našem rozhovoru proto, abych otázky neopakovala. Navíc jsem se ve svých poznámkách snažila její sociální kapitál nějak znázornit pomocí schémat. V těchto schématech byly viditelné šedé zóny ve výkladu, respektive to, co mám upřesnit.

Teď bych chtěla něco říct o problémech, na které jsem narazila během rozhovoru. Měla jsem předem přepravené otázky a jejich očekávané pořadí. Navzdory tomu nepodařilo se mi zachránit chronologie v rozhovoru. Snažila jsem se nerušit výklad své respondentky a umožnit jí mluvit o věcích, o kterých ona mi chtěla říct. Potom jsem doptávala to, o čem jsem chtěla vědět víc. Její odpovědi vyvolávaly další otázky. A kvůli tomu rozhovor podle mě byl trošku zmatený, protože jsme přeskakovali s jednoho aspektu tématu do jiného. Když jsem rozhovor přepisovala, napadly mě ještě další otázky, a je mi líto, že nepoložila jsem jich, když jsem měla na to prostor a čas.

Další problém, který jsem měla, objevil se při přepsání rozhovoru. Zaprvé, nešlo jenom o přepsání rozhovoru, ale i jeho spolehlivě přeložení do češtiny. Snažila jsem se zachránit smysl toho, o čem mi povídala respondentka. Ale všimla jsem, že některé slovy nemají české ekvivalenty, anebo jich neznám. Mám pocit, že jsem v přepisu nezachovala řeč a emoce mé respondentky. Ale na druhou stranu existuje spousta mezinárodních výzkumů, které potkávají podobný problém, a nějakým způsobem s tím vyrovnává. Bohužel o tom často nepíší ve svých člancích.

Zadruhé, překlad a přepisování je také náročné z časového hlediska. 18 minut rozhovoru přepsané v první části tohoto úkolu jsem dělala kolem třech hodin, ale celý rozhovor trval kolem 70 minut. Jestli ve svém výzkumu budu takových rozhovorů mít 15-20, několik měsíců strávím jen přepisováním a překladem. Nemyslím, že je to závažný problém, ale už přemýšlím o optimalizaci procesu přepisování svých budoucích rozhovorů.

Pro svůj výzkum tento rozhovor považuji za pilotní. Tento rozhovor mi pomohl opravit a doplnit můj seznam otázek. Přes všechny problémy a nedokonalosti rozhovor považuji ho za přínosný. Získala jsem nejen informace, která mi pomůže odpovědět na výzkumnou otázku, ale i zkušenost, která mi pro vlastní výzkum chybí.